

Utveckling av digital självskattning i DUR FH

Pia Käcker
Helene Lidström

Institutionen för samhälls- och väldfärdsstudier
Linköpings universitet

Innehåll

Innehåll	3
Sammanfattning	5
Projekttuppsdrag	7
Bakgrund	9
Rätten till delaktighet	9
DUR FH	11
Syfte	15
Målgrupp	15
Begreppet delaktighet	16
Genomförande	23
Anpassning av självskattningsdelen i DUR FH	23
Validering av frågor med hjälp av fokusgrupp	23
Förankring av digital version av självskattning	24
Pilotprojekt i Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltning	25
Resultat	29
Digitalisering av självskattningsdelen i DUR FH	29
Handläggarnas erfarenheter	32
Reflektioner	38
Referenser	40
Bilagor	43

Sammanfattning

Barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning har rättighet att få det stöd de behöver för att kunna dra nytta av sina mänskliga rättigheter och därigenom uppnå full jämlikhet och delaktighet i samhället. Det innebär till exempel att personer med svårigheter att kommunicera ska få det stöd de behöver för att kunna göra sin röst hörd.

Syftet med uppdraget från socialförvaltning i Stockholms stad var därför att anpassa självskattningsdelarna i DUR FH för att skapa förutsättningar för att personer med intellektuell-, kognitiv- och kommunikativ funktionsnedsättning såväl barn, unga samt vuxna skulle få möjlighet att göras delaktiga i utredning och uppföljning. Målet var att självskattningen skulle kunna fungera som ett verktyg för att öka den enskildes delaktighet i och inflytande över utredningen, men även användas för statistikinsamling på individ- och gruppnivå.

Uppdraget har resulterat i en reducering av antalet skattningsfrågor i både DUR FH barn och vuxen versionen, men även skrivits om till lättläst svenska. I samarbete med företaget Neonova har frågorna sedan omarbetats och matats in i dataprogrammet Pict-O-Stat till en digital version för läsplatta, dator och smartphone. Med hjälp av Pict-O-Stat kan brukare, personer med intellektuell-, kognitiv- och kommunikativ funktionsnedsättning få möjligheter att självständigt besvara frågor med hjälp av ljud- och bildstöd.

Ett pilotprojekt har genomförts på Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltning för att pröva användbarheten av digitala skattningsfrågor för målgruppen. Resultatet visade att de nio deltagande handläggarna uppfattade att användandet av digital skattning av DUR FH ökade personen/brukarens delaktighet. Genom att använda teknik i form av läsplatta, dator eller smartphone är det möjligt att få frågor upplästa, förtydligade med bild och ljud och därigenom kunna uttrycka sin åsikt om hur det fungerar inom vardagliga livsområden oberoende av någon annan. Handläggarnas erfarenhet genom pilotprojektet är också att de digitala skattningsfrågorna var ett bra samtalsstöd som underlättade deras arbete. Framförallt finns det möjlighet för de personer som i annat fall har svårt att beskriva sin situation.

Projektuppdrag

Socialnämnden i Stockholms stad gav uppdraget att anpassa självskattningsdelarna i DUR FH till Linköpings universitet. Målet var att självskattningen skulle kunna fungera som ett verktyg för att öka den enskilde brukarens delaktighet i och inflytande över utredningen, men även användas för statistikinsamling på individ- och gruppnivå. I DUR FH, den första versionen var självskattningsmomentet inte anpassat till målgruppen, då det krävdes relativt stor förmåga till abstrakt tänkande. Vilket målgruppen, personer barn, unga och vuxna med intellektuell- kognitiv- och kommunikativ funktionsnedsättning kan ha svårigheter med på grund av funktionsnedsättning och/eller ålder. Även ur statistik synpunkt var det givetvis viktigt att den enskilde skulle kunde förstå själva momentet för att svaren ska kunna leda till giltig statistik.

Bakgrund

Rätten till delaktighet

År 2009 skrev Sverige på FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och förbinder sig därmed att följa innehållet i konventionens artiklar rent juridiskt. Det är en av flera lagar och förordningar som stödjer delaktighet och jämlikhet för personer med funktionsnedsättning inom samhällets alla områden. Syftet med konventionen är att undanröja hinder för att personer med funktionsnedsättning ska kunna dra nytta av sina mänskliga rättigheter och därigenom uppnå full jämlikhet och delaktighet i samhället. Den visar också på nödvändiga åtgärder för att det ska bli möjligt inom samtliga livsområden (Socialstyrelsen, 2009). Det innebär till exempel att personer med svårigheter att kommunicera ska få det stöd de behöver för att kunna göra sin röst hörd. Det kan vara via bildstöd, digitalt stöd eller tolkservice. Från den 1 januari 2015 infördes en skärpning i Diskrimineringslagen vad gäller tillgänglighet. Det innebär exempelvis att information ska vara tillgänglig för alla och att personer med funktionsnedsättning ska ges möjlighet att delta i samhällslivet på likvärdiga villkor.

Mer att läsa kring FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning återfinns bland annat på följande webbplatser: www.manskligarattigheter.gov.se, www.hso.se och www.mfd.se. På Myn-digheten för delaktighet finns information om hur man kan arbeta med FN-konventionen på lokal nivå. Där finns även utförlig information om nationella styrdokument och regeringens funktionshinderspolitik.

Vad menas då med begreppen funktionsnedsättning och funktionshinder? Tidigare var funktionsnedsättning och funktionshinder synonyma. Numera definieras funktionsnedsättning av Socialstyrelsen som nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga. Funktionshinder i sin tur definieras som ”en begränsning som en funktionsnedsättning innebär för

en person i relation till omgivningen”. Funktionsnedsättning är något relativt och i WHO:s Internationella klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa (ICF) (Socialstyrelsen, 2003) beskrivs att ett funktionshinder uppstår i relation till hinder i miljön och varierar alltefter samhällets och miljöns anpassning till individen. Det innebär att det är ologiskt att prata om en person med funktionshinder. I ICF komponenten Omgivningsfaktorer ingår både hindrande och underlättande faktorer såsom hjälpmedel, den fysiska och sociala miljön, men även de attityder och kunskap som personer möter i skolan, på arbetet och i samhället för övrigt. Definitionen innebär också att samhällets åtgärder i första hand ska inriktas mot att anpassa miljön till människornas verkliga förutsättningar, vilket innebär att de individuellt inriktade åtgärderna i ett längre perspektiv ska minska. Det kan exempelvis innebära att om en person med kognitiva svårigheter får ett hjälpmedel, såsom ett planeringsstöd i form av en applikation i en läsplatta för att kunna sköta sina vardagliga aktiviteter, så har personen inte längre någon aktivitets- eller delaktighetsbegränsning dvs. inget funktionshinder.

Lagen om Stöd och Service (LSS) lagstiftningen (SFS 1993:387; SFS 2014:756) är avsedd att tillförsäkra personer med omfattande funktionsnedsättning goda levnadsvillkor. Det övergripande målet är att den enskilde skall kunna skapa sig ett värdigt liv, så likt andra människors liv som möjligt och i gemenskap med andra. Jämlika livsvillkor innebär att jämförelser måste göras med villkor som gäller för jämnåriga som inte har funktionsnedsättning. Målet skall uppnås genom att den enskilde garanteras särskilt stöd och särskild service så att svårigheter i den dagliga livsföringen kan undanröjas samt genom att de kvalitetskrav på verksamheten som anges i lagen tillgodoses. I LSS anges att personen ska ha rätt till självbestämmande och medbestämmande (jfr §6). För att tillförsäkra personer, som får insatser utifrån Socialtjänstlagen (SoL) och LSS, inflytande och självbestämmande har Stockholms stad använt ett självskattningsinstrument i utredning och uppföljning med DUR FH.

DUR FH

I stycket beskrivs utredningsinstrumentet DUR FH (DUR funktionsnedsättning) och självskattningsdelen i DUR FH.

DUR, som betyder dokumentation, utredning och resultat, är ett utredningsinstrument som används bland annat i Stockholms stad i handläggning. Instrumentet används vid utredning av behov av stöd utifrån olika lagstiftningar så som Sol och LSS, samt vid uppföljning av beslutade insatser utifrån nämnda lagstiftningar. Historiskt sett har DUR FH använts i vuxenärenden inom verksamhetsområde funktionsnedsättning i Stockholms stad sedan år 2009 och i ärenden som rör barn och ungdomar med funktionsnedsättning sedan år 2012.

DUR FH består av frågor inom 10 livsområden för vuxna och 9 livsområden för barn. Totalt ett 100-tal frågor.

Livsområdena för vuxna är följande:

1. Familj och andra relationer, nätverk och samverkan
2. Fysisk hälsa och funktionsnedsättning
3. Psykisk hälsa
4. Vardagsaktiviteter
5. Boende
6. Arbete, utbildning eller sysselsättning/daglig verksamhet
7. Intressen, fritid och aktiviteter
8. Ekonomi
9. Användning av alkohol, narkotika, läkemedel
10. Rättslig situation

DUR FH för barn innehåller samma livsområden förutom att livsområde 8 ekonomi har tagits bort. Livsområde 6 behandlar frågor om barnomsorg, skola, fritids/korttidstillsyn eller sysselsättning/daglig verksamhet. Livsområde 9 innehåller även frågor om tobaksanvändning.

DUR FH innehåller ett självskattningsmoment bestående av en skattningsdel med sju skalsteg, en steg för varje livsområde. Självskattningen som har en förklaringstext fylls i vid grundutredningen, i slutet av utredningen när samtliga frågor (ca 100) har gått igenom.

Tabell 1. Skattningsskalor i DUR FH version 1.

Familj, vänner, professionella	Psykisk hälsa	Fysisk hälsa	Vardagsaktiviteter	Boende	Arbete	Intressen	Ekonomi	Alkohol narkotika	Rättslig situation
7	7	7	7	7	7	7	7	7	7
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Tabell 1. Skattningsdelen består av flera stegar, en steg för varje livsområde (viktig del i livet). Ringas siffran 1 in skattar personen/klienten att det är mycket dåligt och ringas siffran 7 in skattar personen/klienten att det är mycket bra.

7=mycket bra
 6= bra
 5= ganska bra
 4= varken bra eller dåligt
 3= ganska dåligt
 2= dåligt
 1= mycket dåligt

Som komplement till de numrerade skattningsskalorna har handläggarna även kunnat använda en skala där skalstegen består av en ledsen, en neutral och en glad ”gubbe” (tabell 2). Skattningen har alltid genomförts efter det att hela utredningsmaterialet bestående av 25 sidor gått igenom. På sidan 26 i DUR FH finns följande text och tabeller för skattning.

SKATTNINGSSKALOR Fördjupningsfrågor till det här området finner du på sidan 31 i Guiden samt sist under respektive livsområde i Guiden. 11:1a Skattningsbild för _____(namn) _____(datum) Fylls i vid grundutredning.

Den här bilden föreställer flera stegar, en stega för varje livsområde (viktig del i livet) och en för hela livssituationen. Jag vill att du ska tänka dig att botten av stegarna är en situation när det är mycket dåligt och att toppen av stegarna är när det är mycket bra i ditt liv. Sätt ett kryss i stegen där du tycker att ditt liv befinner sig just nu (DUR FH version 1 sid 26).

- = mycket bra
- = varken bra eller dåligt
- = mycket dåligt

Tabell 2

Familj andra re- lationer nätverk samverk- kan	Fysisk hälsa/ Funkt- ions- nedsätt- ning	Psykisk hälsa	Var- dags-ak- tiviteter	Alkohol narko- tika, ta- bletter mm.	Bo- ende	Arbete, utbild- ning, syssel- sättning, daglig verksam- het	Intres- sen (fritid, aktivi- teter)	Eko- nomi	Rättsliga förhål- landen	Hela livssitu- ationen
										
										
										

Tabell 1 och 2 finns med i dokumentet för att beskriva utgångsläget, så här såg skattningsdelarna i DUR ut vid projektets start. Syftet var att anpassa skattningsdelarna i DUR FH.

Under år 2014 genomfördes vid Socialförvaltningens strategiska enhet i Stockholms stad en revidering av DUR FH. Den nya versionen (version 2) innehåller samma antal livsområden, 10 för vuxna respektive 9 för barn, men med ett färre antal frågor, nu ett 60- tal frågor. Även skattningsdelen

har genomgått en förändring. Självskattningsdelen, vars syfte är att fungera som underlag för diskussion och tydliggörande av den enskildes åsikter, inställning och vilja, ansågs alltför komplicerad för att den enskilde på ett optimalt sätt skulle kunna genomföra skattningen och därför togs sifferdelan med skattning 1-7 bort (tabell 1). Skalstegen minskades från sju till tre och de glada, neutrala och ledsna ”gubbarna” lades horisontellt (se tabell 3). Den största förändringen som genomfördes var att självskattningen nu genomförs i direkt anslutning till att frågorna inom ett livsområde ställts, istället för att genomföras för varje livsområde när utredningen slutförts.

Tabell 3. Intressen – Hur tycker du att dina intressen, fritid och aktiviteter fungerar?

Uppdraget var att anpassa självskattningsdelarna i DUR FH så att självskattningen skulle kunna fungera som ett verktyg för att öka den enskildes delaktighet i och inflytande över utredningen. Målet var även att självskattningen skulle kunna användas för statistikinsamling på individ- och grupp-nivå. I DUR FH´s första version var självskattningsmomentet inte anpassat till målgruppen, barn, unga och vuxna med intellektuell- kognitiv- och kommunikativ funktionsnedsättning.

Syfte

Syftet med utvecklingsarbetet av DUR FH:s självskattningsdelar var att skapa förutsättningar för att personer med intellektuell-, kognitiv- och kommunikativ funktionsnedsättning såväl barn, unga samt vuxna ska göras delaktiga i utredning och uppföljning, genom att de förstår vad frågorna, inom de valda livsområdena handlar om, samt att de ges möjlighet att uttrycka sin uppfattning.

Syftet var även att resultatet av självskattningen i DUR FH ska kunna följas upp både på individ- och gruppnivå.

Målgrupp

Med utgångspunkt från uppdragets beskrivning avser målgruppen personer med flerfunktionsnedsättning, barn, unga och vuxna, som har en kombination av en eller flera funktionsnedsättningar som får konsekvenser i den dagliga livsföringen inom en eller flera livsområden. Framförallt gäller behov av stöd och alternativa sätt att svara på DUR frågorna personer som har svårigheter med abstrakt tänkande, att kommunicera sina basbehov och vars kommunikativa och kognitiva stödbehov kan vara svårbedömda.

Intellektuell funktionsnedsättning/utvecklingsstörning är ett flerdimensionellt tillstånd avseende människans funktion som manifesteras under utvecklingsfasen. Funktionsnedsättningen karakteriseras av stora nedsättningar i funktionsförmåga gällande generella mentala funktioner. Brister avseende den adaptiva förmågan är vanligt och medför svårigheter i vardagen (Arvidsson, Granlund, Thyberg, & Thyberg, 2014). Intellektuella, kognitiva svårigheter innebär till exempel svårigheter att läsa, skriva, svårigheter med det abstrakta tänkandet och att kunna förstå och uttrycka sig muntligt och skriftligt. Det kan även innebära att kunna värdera, uppskatta variationer på en skala med många skalsteg. Vilket i sin tur kan medföra att personen får svårt att svara på ett frågeformulär. Funktionsnedsättningen

kan oavsett kognitiva svårigheter även innebära fysiska/ motoriska svårigheter som till exempel svårigheter att på grund av motoriken kunna uttrycka sig muntligt och skriftligt.

Begreppet delaktighet

Att kunna göra det man vill i livet har en positiv påverkan på hälsan. Det innefattar delaktighet i aktiviteter såsom att ta hand om sig själv och sitt hem, utbildning och arbete. Det inkluderar även att umgås med familj och vänner och vara involverad i samhället. Det är många faktorer som kan stödja eller förbättra en persons delaktighet i dessa aktiviteter medan andra faktorer kan fungera som hinder och begränsa delaktigheten.

Delaktig är ett centralt begrepp i ICF (Socialstyrelsen, 2003) där det avser engagemang i en livssituation, vilket bedöms med hänsyn till personens upplevelse och samspel i situationen. Utifrån definitionen av engagemang (eng: involvement) så innebär det bland annat att kunna delta eller ta del av, vara involverad, vara accepterad, vara inkluderad och ha tillgång till de resurser som behövs (Gustavsson, 2004). Delaktighetbegränsningar innebär ett problem som den enskilde kan uppleva i olika livsområden och situationer och livet (Arvidsson et al., 2014).

En förutsättning för att barn, unga och vuxna med och utan funktionsnedsättning ska kunna vara delaktiga i beslut som rör dem själva är medverkan och inflytande. Medverkan är utgångspunkten för delaktighet i beslut, där synen är att personen ifråga är medborgare och kompetenta att vara aktörer i sina egna liv. Det innebär en rättighet att få medverka i sina egna ärenden, något som bl.a. stöds av regeringens strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011-2016, barnkonventionen (United Nations General Assembly, 1989) och konventionen för personer med funktionsnedsättning (United Nation, 2006).

Att stärka delaktigheten för personer med funktionsnedsättning kan göras genom att skapa möjligheter att kommunicera upplevelser, erfarenheter och uppfattningar. Delaktighet och inflytande kan ha olika syften och vara en utmaning på flera sätt. Dels för att tolkningsföreträdet övergår helt eller delvis från vårdnadshavare, anhöriga, professionella till individen själv. Dels så krävs det kunskap och förutsättningar för att rent praktiskt göra det möjligt. Till exempel att kunna svara på för dem många och svåra frågor.

Medverkan av den person ärendet gäller är samtidigt en kunskapskälla för utredningsarbetet för att göra bättre bedömningar, ta bättre beslut och resultat i deras ärenden (Näsman, 2012). Det har också ett värde i sig som en demokratisk rättighet. Genom att medverka kan de få information och kunskap om sina rättigheter och de möjligheter som LSS kan erbjuda. Det omfattar att personen ifråga kan ställa sina frågor, få information som man förstår och aktivt bli tillfrågade om sina erfarenheter och upplevelser samt om sin syn på problem, behov, lösningar, vad som är viktigt osv. Det är viktigt att även personer med en funktionsnedsättning blir lyssnade på så att deras åsikter och upplevelse av det de varit med om lyfts fram och kan påverka beslut. Genom delaktighet kan personer med funktionsnedsättning också utveckla förmågor som genom ”empowering” utvecklar deras kompetenser och stärker självkänslan.

Empowerment har definierats som makt, ekonomisk politisk eller personlig. Individen har kontroll över sin livssituation (Brunt & Hansson, 2005). Begreppet kan ha flera aspekter, dels en subjektiv, vilken innefattar självbestämmande över omständigheter eller mål som är viktiga för individen. Det handlar om att stärka individens möjlighet att bli mer självständig, kunna formulera sina egna mål och ta makt över sitt eget liv (www.ne.se). Individen ges en känsla av självförtroende och en positiv självuppfattning, dels en social som innebär att individen får det stöd och den hjälp som behövs för att nå personliga mål. Empowerment sätts in i ett socialt sammanhang där den enskilde samspelar med andra (Brunt & Hansson, 2005).

Empowerment kan därför betraktas både som en process och ett mål innehållande centrala komponenter som makt, kontroll och självtillit. Ett förhållningssätt och en människosyn med utgångspunkten att alla människor har resurser och kapacitet att definiera sina egna problem och utveckla handlingsstrategier att lösa dessa. Även personer med intellektuell funktionsnedsättning betraktas som personer som är kapabla att styra över sina liv. Målet för personen ska vara att få en ökad kontroll över sitt liv vilket innebär att få tillit till sig själv och andra. Maktinflytande kräver aktivt deltagande och ligger härigenom nära begreppet delaktighet, demokrati och egenmakt (Forsberg & Starrin, 1997).

Det första steget till delaktighet enligt Shier (2001) är information. Information i sig innebär inte delaktighet men en första förutsättning är att man förstår den information man får. Därför är det viktigt att ”översätta” socialtjänstens fackspråk till ett för barn eller personer med intellektuell funktionsnedsättning begripligt språk. Oftast behöver information anpassas till lättläst svenska och även kompletteras med bilder. Det sistnämnda är något som olika datorprogram kan underlätta liksom att få information uppläst.

Att anpassa DUR FH:s självskattningsdel och koppla självskattningen direkt till varje fråga kan vara ett sätt att stärka personens delaktighet. Att utöver det erbjuda olika tekniska lösningar för att kunna besvara frågorna vid en dator, med hjälp av en läsplatta eller smartphone, utan påverkan av vare sig handläggare, anhöriga eller personal är ytterligare ett sätt att öka personens egen giltighet. Det vill säga att personen som ska skatta sin situation förstår frågornas innebörd och kan uttrycka sin uppfattning om dem. Det kan innebära att personen får en ökad delaktighet och möjlighet till inflytande. Anpassningar av självskattningsdelarna i DUR FH i form av färre frågor och ett enklare språk är en början på de anpassningar som kan behövas för att personer med intellektuella- kognitiva- och kommunikativa svårigheter ska få möjlighet till ökad delaktighet i utredning och uppföljning. Syftet med självskattningen i DUR FH är att socialförvaltningen ska få en bild av hur personen upplever sin situation i nuläget men även kunna

följa förändringar över tid. Det kan ske på individnivå men syftet är även att det ska vara möjligt att se eventuella förändringar över tid på gruppnivå i staden.

Teknik som stöd

Forskningen visar att delaktighet och självbestämmande leder till ökad livskvalitet och därmed bättre hälsa hos personer med funktionsnedsättning (Scherer, Craddock, & Mackeogh, 2011). Tyvärr är det många personer med exempelvis intellektuell funktionsnedsättning eller kommunikationssvårigheter som har begränsad aktivitetsförmåga och delaktighet. För att dessa personer ska få möjligheten att kommunicera och uttrycka sina önskemål och vara delaktiga i beslut behövs oftast alternativa metoder till intervju eller frågor för att göra det möjligt. Det finns också dokumenterat att teknik kan underlätta delaktighet i vardagliga aktiviteter för personer med funktionsnedsättning (Gillespie, Best, & O'Neill, 2012).

Den tekniska utvecklingen som skett och sker har förändrat vårt aktivitetsmönster och vårt samhälle på många sätt. Bland annat har det påverkat VAD vi gör i skolan, på fritiden och på arbetet men också på HUR vi gör olika aktiviteter i vardagen. Samhällets digitalisering har inneburit att den digitala kompetensen har ökat bland befolkningen i Sverige. Detta genom att Sverige är ett av världens dator och internet tätaste länder. För de flesta personer har teknikutvecklingen förenklats vår vardag, men tyvärr gäller det inte alla. För en del människor har det inneburit minskad delaktighet och ett utanförskap. Det kan gälla äldre men även personer med intellektuell funktionsnedsättning. Det kan vara i aktiviteter där en personlig kontakt har ersatts av en dator till exempel att hantera räkningar och pengar.

För många personer med funktionsnedsättning har dock den tekniska utvecklingen varit positiv där exempelvis datorhjälpmedel såsom dator, kommunikationshjälpmedel och olika styrsätt kan underlätta att skriva, läsa, prata och ta del av information (Lidström & Hemmingsson, 2014). När det gäller att vara delaktig i LSS utredning är det viktigt med både information,

kunskapsinhämtande, uppföljning och dokumentation där tekniken med hjälp av ljud och bild kan vara till stöd vad gäller både att läsa och skriva.

Att kunna använda samma teknik som andra i samhället har stor betydelse. Det bidrar till självförtroende och skapar motivation till att använda tekniken (Buchholz, Mattson-Müller & Ferm,(2013). Att spela dataspel, ha tillgång till internet och använda trådlös, bärbar teknik är acceptabelt i alla åldrar och bidrar till inkludering (Chan, Lambdin, Graham, Fragale, & Davis, 2013). Forskning har visat att teknikutveckling leder till att personer med intellektuell funktionsnedsättning, utvecklingsstörning kan vara delaktiga i e-baserade fritidsaktiviteter. Vuxna personer med utvecklingsstörning som deltog i en forskningsstudie klarade självständigt, med stöd av ett bildbaserat aktivitetsschema, att spela datorspel på en iPad. Resultatet visade även att deltagarna var positivt inställda till att använda en iPad (Chan et al., 2013). Teknikanvändande anses av professionella kunna bidra till delaktighet i vardagen för personer med funktionsnedsättning (Buchholz et al., 2013). Mobiltelefonen möjliggjorde självständighet och sociala kontakter samt ingav en känsla av trygghet. Möjligheten att sms:a med symboler och tecken ökade självständighet och delaktighet. Det hade särskild betydelse att det fanns talsyntes och att tekniken var användarvänlig, både avseende funktion och layout, samt att den kunde anpassas efter den enskilda behov.

Pict-O-Stat

Företaget Neonova (www.neonova.se) har utvecklat ett enkätverktyg som är direkt utformat för att personer med kognitiv funktionsnedsättning i största möjliga utsträckning ska kunna besvara enkätfrågor själva. Enkätverktyget kallas för Pict-O-Stat. Namnet kommer från Picto som i Pictogram och stat som i statistik. Enkätinstrumentets bygger på Pictogramsymboler, fotografier och inspelat tal för att presentera och förtydliga frågeställningar och svarsalternativ för personer med olika former av kognitiv funktionsnedsättning. Att dela ut traditionella pappersenkäter till personer som varken kan läsa eller skriva ger sällan önskat resultat. Med hjälp av Pict-O-Stat kan personen få möjligheter att självständigt och anonymt besvara frågor.

Målgruppen för Pict-O-Stat är barn, unga och vuxna med intellektuell-kognitiv- och kommunikativ funktionsnedsättning. Personer med utvecklingsstörning, psykisk funktionsnedsättning och personer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Pict-O-Stat har även använts i olika forsknings- och utvecklingsprojekt för att ställa frågor till målgruppen utan att genomföra personliga intervjuer. Detta för att frågor i enkätverktyget skapar en interaktion med dator/ipad eller telefon och inte med intervjuaren. Att kunna ställa känsliga frågor utan att påverka individen kan ibland ses som en fördel.

Programvaran innehåller även en statistikdel som sammanställs automatiskt och kan grupperas utifrån olika parametrar som ålder, kön och grupp. Statistiken kan åskådliggöras på flera olika sätt, exempelvis som spindeldiagram, stapeldiagram eller texttabell och den kan även exporteras till Excel för vidare bearbetning. Dessa funktioner gör det enkelt att identifiera vilka styrkor respektive svagheter som uppfattas av de personer som besvarat enkätfrågorna.

För att besvara frågorna i en enkät kan personen använda en smartphone, en läsplatta, en dator med tangentbord eller med pekskärm. För personer

med funktionsnedsättning kan olika styrsätt användas. Exempelvis kan personer med motoriska svårigheter styra datorn med ögonen, en joystick eller en överläggsplatta med olika material för att känna frågorna för den som inte ser. Det krävs internetanslutning för att använda Pict-O-Stat. De verksamheter som vill använda webbverktyget Pict-O-Stat abbonerar på programmet under den tid de önskar använda det.

Pict-O-Stat är uppbyggd i fyra tydlighetsnivåer för att förtydliga frågor i frågeformulär tal, text samt pictogrambilder,

1. Tal och text
2. Tal, text samt pictogrambild
3. Tal, text, pictogrambild samt fotografier
4. Tal, text, pictogrambild samt fotografier eller/och filmsekvenser.

Exempel på pictogramsymboler för bra och dåligt

Nivåbedömningen görs av den som känner personen väl. För de personer som behöver individuella fotografier behövs förutom planering av vilka fotografier som ska tas och användas även träning så att en koppling mellan fråga och fotografi kan göras.

Genomförande

Anpassning av självskattningsdelen i DUR FH

Arbetet startade med att samtliga ca 100 frågor i DUR FH version 1 gick igenom. För att öka tydligheten och möjliggöra skattning av varje fråga bearbetades och kondenserades i ett första steg frågorna i DUR FH ner till 55 frågor. I ett andra steg valdes svarsalternativ till dessa 55 frågor ut. Svarsalternativen till de olika frågorna gjordes så likartade som möjligt, till exempel användes svar som, bra, varken bra eller dåligt, och dåligt. Andra exempel på svarsalternativ var, ja, nej och vet inte. Frågorna ljud- och bildsattes så att en visuell och auditiv visning i samarbete med målgruppen kunde genomföras. De frågor som valdes ut till var de frågor som av projektledaren uppfattades som abstrakta och krångliga. Ett exempel på fråga var *Tycker du om ditt boende?* Frågan ändrades senare till - *Hur tycker du att ditt boende fungerar just nu?* En annan fråga som diskuterades var frågan *Hur fungerar din psykiska hälsa?* Den ändrades till *Hur mår du psykiskt?* Totalt valdes 35 frågor ut.

Validering av frågor med hjälp av fokusgrupp

De utvalda frågorna *validerades* med hjälp av en grupp vuxna personer med kognitiv, intellektuell funktionsnedsättning. Arbetet genomfördes under maj- augusti månad år 2014. Arbetet gick till så att en grupp bestående av fem unga vuxna personer med måttlig, lindrig utvecklingsstörning träffades vid tre tillfällen i en lokal på en dagverksamhets. Alla 35 frågor bearbetades, ca 10- 12 frågor vid varje träff. Frågorna visades med hjälp av en projektor där deltagarna kunde höra och se frågorna på en storbildsskärm. Varje fråga diskuterades och om deltagarna tyckte frågan var onödig eller om de tyckte den var svår att förstå så noterades detta av projektledaren.

För att kunna genomföra projektet genomförde sedan företaget Neonova ett antal justeringar i den ursprungliga programvaran, Pict-O-Stat. Vilket innebar bearbetning av frågematerial, inmatning av data, ljudinspelning, bildanpassningar och efterbearbetning. Företaget genomförde även en justering av funktioner för bearbetning av statistik så att det blev möjligt att ta fram jämförelsestatistik på individnivå. I den ursprungliga programvaran används jämförelsestatistik endast på gruppnivå.

Förankring av digital version av självskattning

I juni månad träffades projektledaren och uppdragsgivaren vid ett möte på Socialförvaltningens avdelning för stadsövergripande sociala frågor, för att stämna av hur långt projektet kommit. Vid detta möte diskuterades fortsatt förankring samt test av DUR FH i läsplatta/dator med hjälp av Pict-O-Stat. Mötet avslutades efter det att en ny mötestid i augusti månad bestämts. Till detta möte bjöds enhetschefer, med ansvar för handläggning av LSS, från olika stadsdelsförvaltningar in.

Återigen hölls mötet på Socialförvaltningens avdelning för stadsövergripande sociala frågor. På agendan för mötet stod dels, en presentation av den nya versionen DUR FH (version 2), frågeenkät i Pict-O-Stat, samt hur skattning av olika livsområden i DUR FH skulle kunna gå till. Projektledarna fick nu även i uppdrag att revidera antalet frågor i enkäten ytterligare. Den nya DUR FH versionen skulle ligga till grund för de frågor som lästes in i Pict-O-Stat.

Nästa möte med socialförvaltningen hölls i oktober månad år 2014. Vid mötet presenterades hur långt projektet kommit, vilket innebar visning av frågor och svar i Pict-O-Stat. Visningen genomfördes dels med hjälp av dator, projektor och storbildsskärm men även med hjälp av läsplatta/dator med pekskärm. Projektledarna visade även hur en skattning av aktuella

livsområden kunde tas fram, dels på individ, men även på gruppnivå. Närvarande på mötet var förutom projektledaren vid Socialförvaltningens avdelning för stadsövergripande sociala frågor, tre biträdande enhetschefer samt en utvecklingsledare från några av Stockholms stads stadsdelsförvaltningar. Mötet avslutades och ett beslut att undersöka användbarheten av en digital skattning av DUR FH för handläggare och personer/brukare togs.

Pilotprojekt i Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltning

Vid mötet den 16 oktober 2014 vid Stockholms stadsdelsförvaltning erbjöds de 14 stadsdelsförvaltningarna i Stockholms stad att delta i en pilotundersökning. Syftet var att undersöka användbarheten av digital självskattning utifrån DUR FH i läsplatta eller dator för personer med intellektuella-, kommunikativa- och eller kognitiva svårigheter vid LSS-ärenden. Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltning som erbjuder insatser till barn och unga vuxna med funktionsnedsättning enligt LSS antog ett deltagande den 18 november 2014.

Syfte och frågeställningar

Syftet med pilotprojektet var att undersöka handläggarnas erfarenheter av att använda DUR FH frågor med digital självskattning för att barn och unga vuxna med funktionsnedsättningen.

- Vilken var den främsta nyttan/svårigheterna med digital självskattning?
- Vad är viktigt att beakta om digital självskattning ska genomföras permanent i verksamheten?

Deltagare

Pilotprojektet vände sig till handläggare som i sitt arbete utreder och följer upp behov av insatser enligt LSS för personer med intellektuella-, kommunikativa- och eller kognitiva svårigheter. Insatser till exempel i form av boendestöd, kontaktperson, ledsagarservice.

Enhetschef i verksamheten lämnade sitt godkännande till att nio handläggare kunde delta i pilotprojektet.

Genomförande

De delar som ingick i pilotprojektet bestod av:

- Information
- Genomgång av självskattningsfrågor i DUR FH med Pict-O-Stat
- Prövotid
- Utvärdering

Information till deltagande handläggare

Vid mötet den 18 november informerades deltagande handläggare om uppdraget och målet med pilotprojektet. De informerades även om ett tänkt tillvägagångssätt för att undersöka användbarheten med Pict-O-Stat för handläggare men även för personer/brukare. En bakgrund beskrevs kring vikten av att få möjlighet att vara delaktig i beslut som rör LSS ärenden bland annat med stöd av FN:s Konvention för mänskliga rättigheter och vad som gäller specifikt för personer med funktionsnedsättning. Ett sätt att vara delaktig och därmed främja en persons hälsa kan vara att möjliggöra skattning av upplevda behov och utvärdera dessa.

Deltagarna fick också en genomgång av pilotprojektets upplägg och vilka insatser som förväntades av handläggarna. De uppmanades också att så snart en fråga uppkom kontakta Jessica Nilsson vid stadsförvaltningen som var pilotprojektets kontaktperson.

Genomgång av självskattningsfrågor i DUR med Pict-O-Stat

Deltagarna fick en kort beskrivning av hur DUR frågorna hade omarbetats till nuvarande form och antal, och hur programmet Pict-O-Stat gör det möjligt att få frågorna bildsatta och upplästa. Frågorna i enkäten gick igenom och en visning av enkel statistik, både på individ- och gruppnivå gjordes. Handläggarna fick en presentation av hur resultatet kunde tas fram efter att en fiktiv person/brukare fyllt i enkäten samt att svaren därefter kunde tas med till mötet med personen/brukaren. De fick även information om hur de kunde använda statistikdelen i Pict-O-Stat för att följa upp en eventuell skillnad i personens uppfattning före och efter beviljad insats. Till exempel hur det fungerade att laga mat, vid utredningstillfället och vid uppföljningen. Handläggarna fick även, vid presentationen, se den statistik som kan tas fram på gruppnivå.

Prövotid

Handläggarna hade önskemål om att pilotprojektet skulle pågå minst två månader för att alla skulle hinna pröva på minst en lämplig person, helst två. Vid mötet bestämdes att personer/brukare skulle få ett informationsbrev innan mötet. Det bestämdes även att handläggarna skulle skriva ut resultatet från självskattningen innan mötet och ha det som ett underlag vid mötet. Om det var möjligt även fråga om personens upplevelse av att fylla i självskattningen.

Efter mötets avslut arbetade projektledarna, med stöd av Jessica Nilsson, fram en manual (bilaga 1), samt ett informationsbrev (bilaga 2 och 3). Ett informationsbrev skapades i två versioner; ett till de personer/brukare som bedömdes kunna läsa- och skriva (bilaga 2), och ett till personer/brukare som behövde ha bildstöd (bilaga 3). Informationsbreven innehöll mötestid, plats och erbjudan om att göra en digital skattning innan mötet. Det innebar att handläggaren skulle be personen att besvara ett antal frågor inför mötet. Även en mer detaljerad information med bilder om syfte med självskattning, inloggning i Pict-O-Stat bifogades. Handläggarna fick instruktioner

om att, förutom att de skulle skicka ett informationsbrev till sin/sina personer/brukare, skulle de försäkra sig om att personen hade tillgång till dator med internetuppkoppling samt att det fanns någon i närheten som kunde hjälpa personen/brukaren att komma ut på internet och fylla i den rätta webbadressen. Det ingick även i manualen en instruktion om att ifall personen kände sig osäker skulle personen be någon anhörig eller personal om hjälp. Varje person fick i informationsbrevet ett eget personligt inloggningsnummer, en kod.

Utvärdering

Deltagarna informerades om att en utvärdering skulle ske vid uppföljningsmötet den 6/2 2015. Dessutom ombads handläggarna att fylla i en enkät efter varje ärende som skulle sammanställas på gruppnivå med syfte att utvärdera användbarheten och handläggarnas syn på nyttan av att använda digitala skattningsfrågorna i DUR FH anpassade med ljud och bilder.

Resultat

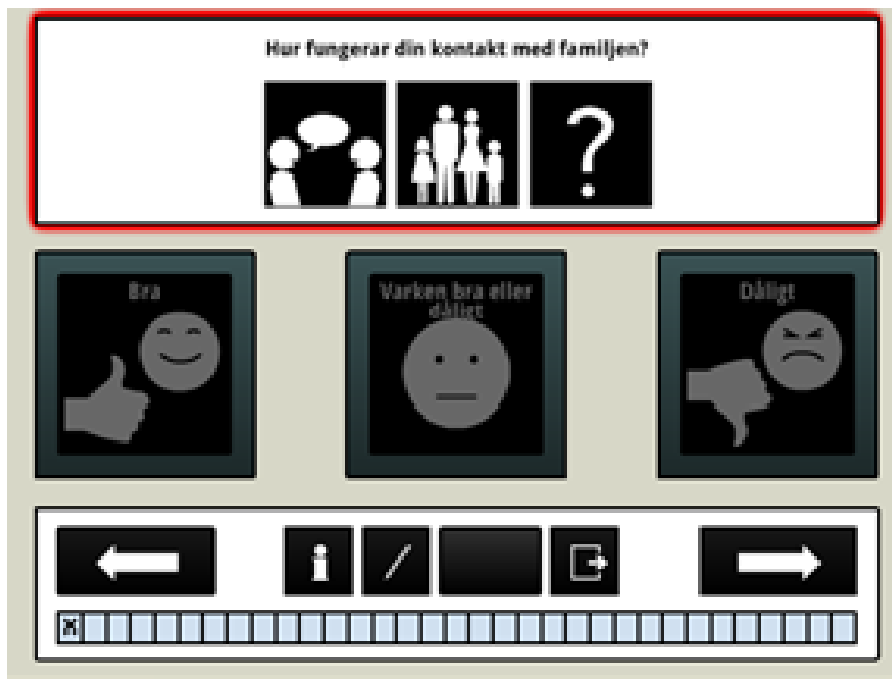
Digitalisering av självskattningsdelen i DUR FH

Uppdragets syfte och mål var att självskattningen skulle kunna fungera som ett verktyg för att öka den enskilde personens delaktighet i och inflytande över utredningen med DUR FH. Resultatet skulle även användas för statistikinsamling på individ- och grupp nivå. Målgruppen var personer, barn, unga och vuxna med intellektuell- kognitiv- och kommunikativ funktionsnedsättning. Personer som har svårigheter till abstrakt tänkande, på grund av sin funktionsnedsättning och/eller sin ålder. Att kunna framföra sin uppfattning om ett livsområde som behandlar ett 30- tal frågor i en symbol, en glad, neutral eller ledsen gubbe kräver stor abstraktionsförmåga. Även ur statistik synpunkt är det viktigt att den enskilde kan förstå själva momentet att skatta, för att svaren ska kunna leda till giltig statistik.

Resultatet av projektet är att det nu finns ett frågebatteri med 33 frågor för vuxna och 22 för barn (bilaga 4). Frågor som är direkt anpassade till DUR FH version 2. För att underlätta för målgruppen har frågorna lagts in i en webbenkät (Pict-O-Stat) och anpassats med tillägg av tal- ljud- och bild.

Så här ser en fråga ut på datorskärmen, i en läsplatta eller på en smartphone om personen får tal och textstöd (nivå 1). Den rödbelysta ramen visar att personen tryckt på svaret – *varken bra eller dåligt*.

Så här ser frågan ut om personen förutom tal och text även får bildstöd (nivå 2). Här visar den röda markeringen att det är frågan som är i fokus.

Några av frågorna som uppfattats som svårförståeliga och lätta att misstolka har fått ytterligare anpassningar. Dessa frågor har fått en inläst förklarande text. Det innebär att när personen har läst/lyssnat på frågan på skärmen och är osäker på innebörden, kan hen trycka/tuscha på frågan och får då höra en text som förklarar frågan. Ett exempel på fråga, *hur mår du fysiskt?* Den förklarande texten/talet lyder: *Att må bra fysiskt är att inte ha ont i kroppen eller huvudet.* Nästa fråga lyder, *hur mår du psykiskt?* Svaren är även här bra varken bra eller dåligt och dåligt. Den underlättande texten/talet lyder, *Att må bra psykiskt är att inte känna sig orolig och stressad.*

För att få fram ett statistiskt mätvärde har varje fråga graderats. Ett positivt svar ger värdet 10 = glad gubbe, ett neutralt svar får värdet 5 = neutral gubbe och värdet 0 ges ett negativt svar = ledsen gubbe. Några livsområden, t.ex. livsområde 4 som är uppdelat i två områden (vuxenversionen), *personlig hygien* och *hemliv* har två skattningsfrågor i DUR FH version 2, men har fått 20 frågor i Pict-O-Stat. Medelvärde från de 20 svaren kan slås ihop till två värden för att kunna ge ett statistiskt värde.

Resultatet från en ifylld enkät kan användas för att ta fram statistik för varje person/brukare och ge en bild av individens uppfattning inom vart och ett av DUR FH:s livsområden, före utredning och efter det att en insats beviljats. Statistiken kan även tas fram för en grupp individer över tid beroende på hur många gånger personen/brukaren besvarar DUR frågorna. När en person besvarat frågorna inför ett möte med handläggaren, kan handläggaren ta ut resultatet och ta med sig detta i den version som passar personen bäst. Dels frågor och svar i textformat men även i form av bildstöd. Resultatet kan sedan användas som diskussionsunderlag tillsammans med personer/brukare.

Handläggarnas erfarenheter

Pilotprojektet i Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltning påbörjades i början på december 2014 och avslutades den 6 februari 2015. Nio handläggare deltog i projektet, varav en inte hade några personer/brukare som tillhörde målgruppen under perioden. Sammanlagt skickade de ut 16 informationsbrev till barn och unga vuxna med funktionsnedsättning med inbjudan till ett möte angående ett LSS ärende (bilaga 2 och 3). Av dessa var det tre möten med personer/brukare som ställdes in. Det innebar att inom ca två månader inklusive julhelgerna var det 13 personer/brukare som hade möjligheten att besvara skattningsfrågorna i DUR FH digitalt innan möte med handläggare på Rinkeby- Kista stadsdelsförvaltning. Av dessa 13 personer var det sex personer som besvarade skattningsfrågorna digitalt i hemmet innan mötet.

Handläggarnas erfarenheter av att använda digitala skattningsfrågor i DUR FH har dokumenterats via enkät och gruppdiskussion. I pilotprojektet var det få deltagande personer/brukare och de gavs möjlighet till endast ett skattningsstillfälle. Det innebar att handläggarna inte kunde ta del av den statistik som är möjlig att få ut på både individ som gruppnivå före och efter åtgärd. Därför har detta inte utvärderat i pilotprojektet.

Enkät

Alla handläggare (n=8) har via en enkät (bilaga 5) svarat på frågor om till exempel genomförande, nytta och svårigheter att genomföra självskattningen för varje person som hade fått information om möjligheten att besvara skattningsfrågorna digitalt inför möte (n=13). Av dessa var det sju personer/brukare som handläggaren träffade för första gången. Enligt handläggarna har två personer svårigheter att föra sin egen talan och en person har behov av tolk. Av de sex personer/brukare som genomförde självskattningen var det tre som svarade på frågorna självständigt och resterande hade stöd av anhörig eller personal.

Handläggarna uppfattade att personerna/brukarna tyckte att det var kul och enkelt att besvara frågorna men en person verkade inte förstå syftet. De ansåg också att personerna/brukarna ökade sin delaktighet, handläggarna fick kunskap om personen/brukaren som de inte fått på annat sätt och det var meningsfullt för utredningen.

Fokusgrupp

För att få handläggarnas ytterligare erfarenheter av att använda digital självskattning med DUR FH-frågor vid LSS-ärenden användes diskussion i grupp som metod.

Inledningsvis fick alla handläggarna (n=8) beskriva vilken erfarenhet de hade av pilotprojektet och framförallt av personer/brukare som besvarat frågorna digitalt innan mötet. Därefter diskuterades möjlig orsak till bortfallet, vilken nytta personen/brukaren verkar ha haft av självskattning digitalt liksom handläggarens eventuella nytta. Slutligen lyftes frågan vad man skulle behöva förändra eller tänka på om digitalt självskattning med DUR-frågor skulle permanentas i verksamheten.

Möjliga orsaker till bortfall

Ett *informationsbrev* (bilaga 2 och 3) med information om mötestid och anvisning om hur personen/brukaren skulle kunna besvara frågorna digitalt innan möte skickades ut till alla personer. Det varierade om handläggarna enbart skickade ut informationsbrevet eller om de även ringde och gav muntlig information och skattningsfrågorna och inloggning. En handläggare skickade länken på mail för att underlätta inloggning på Pict-O-Stat. Gruppen ansåg att informationsbrevet bestod av mycket text, alla förstår inte svenska så bra eller kan inte läsa, och syftet varför man skulle fylla i frågor digitalt innan mötet vara otydligt.

Att ha en *intellektuell-, kognitiv- eller kommunikativ funktionsnedsättning* kan innebära att det kan vara svårt att förstå vad som förväntas när man enbart får ett brev med instruktioner. Liksom att det är svårt att veta hur

man ska göra och syftet med att fylla i frågorna innan. Avsikten med mötet de var inbjudna till var en uppföljning och alla personer/brukare hade varit i kontakt med stadsdelsförvaltningen innan. Det som var *nytt för både personen och handläggare* var att personen/brukarens åsikter efterfrågades inför mötet.

Flera handläggare *träffade personen för första gången*. Det innebar att det var svårt för dem att veta personen/brukarens förmåga att besvara frågorna i hemmet, liksom om de hade *tillgång till dator/läsplatta och datorvana*. En ytterligare möjlig orsak till varför några avstod att fylla i de digitala skattningsfrågorna var att *alla inte hade någon som kunde hjälpa till* hemmet t.ex. av anhörig, personal att logga in, få syftet förklarat osv. Det var information som handläggaren inte hade tillgång till då de inte alltid kände personen/brukaren eller hade pratat om det vid tidigare möte.

Som nämnts tidigare var detta nytt för både handläggare och personen och *ingen hade erfarenhet av nyttan att använda digital skattningskala innan ett möte*. Det vill säga *ingen visste om det var värt att ta tid till att fylla i frågorna*, även ringa och informera och förklara syftet. Dessutom anser handläggarna att detta nog *inte passar alla* och alla personer/brukare är troligtvis inte motiverade, något som är viktigt att respektera.

Nyttan med digital självskattning för klienten

Få av handläggarna hade frågat personen/brukaren om nyttan så resultatet nedan är handläggarnas uppfattning.

Målet med projektet var att *öka personen/brukarens delaktighet* och det ansåg alla handläggarna att det gjorde utifrån deras perspektiv. Det lyftes fram att personen/brukaren fick möjlighet att uttrycka vad hen tycker oberoende av någon annan. Personens egen röst kommer fram på ett tydligare sätt. Kan vara lättare att säga sin mening när man sitter hemma vid datorn än när man träffar handläggaren och många är med. ”Man behöver inte stå till svars för det på samma sätt” menade en handläggare.

Många personer med intellektuell-, kognitiv- eller kommunikativ funktionsnedsättning kan ha svårt att veta vad man ska ta upp och kan behöva ha *längre tid att fundera* som de ges möjlighet till om de skattar innan mötet. Det kan därigenom vara ett *samtalsstöd* för de personer som har svårt att uttrycka sin mening.

En möjlighet till *bättre utredning utifrån personen/brukarens perspektiv*. En person uttryckte det som att ” jag kan svara på det här om det hjälper dig (handläggaren) att få reda på mer och du kan utreda bättre eller snabbare, då är det ju bra då kan jag svara på det”.

Onödiga frågor behöver inte tas upp där personen inte upplever några svårigheter något som kan *korta mötet*.

Nyttan för handläggaren

Den nytta som handläggarna beskriver för egen och utredningens del är i många delar detsamma som personen/brukarens nytta. Till exempel kan *mötetiden kortas* genom att de inte behöver gå in i detalj där personen/brukaren inte upplevde några svårigheter.

Handläggarna upplevde att det blev ett *bra underlag för mötet*. De kunde plocka ut och fokusera mer på oväntade svar och be personen/brukaren utveckla det. En handläggare beskrev det som att man kan peka på vissa frågor – ”så här har du svarat hur kände du eller hur tänkte du inför det och det tyckte jag var jättebra”.

Personerna/brukarna tar också upp sådant som handläggarna kanske annars inte tänkt att ta upp eller fokusera på. Kan få oväntad respons från personer man inte tänkt sig att de har någon synpunkt t.ex. sa en handläggare att ”även om insatsen inte anknyter till livsområdet (som ärendet gäller) så kan man ta upp det”.

Förslag på förändringar

Inga synpunkter om förändring av frågornas beskaffenhet eller på programmet Pict-O-Stat framkom under diskussionen.

Ett förslag var att förbättra den skriftliga informationen som skickades hem till personerna/brukarna om syftet med den digitala självskattningen och hur personen ska kunna genomföra skattningen. Informationsbrevet bör ses över och ev. kortas. Handläggaren kan ta ett ansvar att även informera muntligt t.ex. via telefon om svar uteblir. Ett alternativ är att skicka ett mail med tydlig beskrivning om inloggning. Personen/brukaren bör också få tydlig information att det även går att ladda ner en applikation till läsplatta eller smartphone om det kan vara ett enklare sätt att besvara frågorna.

Det är också viktigt att handläggaren har information om personen/brukaren har någon person som stöd om hen behöver hjälp. Detsamma gäller datorvana och tillgång till dator, läsplatta eller smartphone.

Ett annat alternativ är att erbjuda personen/brukaren att besvara skattningsfrågorna på plats innan mötet. Nackdelen är då att det kan upplevas stressande för personen.

Handläggarna diskuterade att det hade varit en fördel om pilotprojektet hade pågått en längre tid med fler personer/brukare. Det var flera handläggare som inte fått någon erfarenhet av ett möte med en person som fyllt i skattningsformuläret och därmed inte sett nyttan. De var eniga om att om digital skattning ska införas permanent behövs en tydlig förankring i verksamheten med fokus på personens delaktighet. Det bör också finnas klara riktlinjer och en manual hur det ska genomföras då det finns en misstanke att det till en början kommer att ta lite längre tid för handläggaren. Ett förslag att komma in i det nya arbetssättet skulle vara att börja med personer/brukare man redan har en relation till. ”Ju säkrare vi är i det här ju bättre kan vi förklara och vägleda det här är ju nytt för oss också” menade någon.

Får man mer erfarenhet då kan man hitta olika lösningar om problem uppstår. En tydlig policy i vilken omfattning personerna ska göra en självskattning och om tid ska läggas på att öka möjligheten att göra det självständigt tex via digitala självskattningsfrågor var något som också diskuterades. Där alternativen kan vara att handläggaren muntligt under mötet ställer skattningsfrågorna.

Det fanns även olika synpunkter på vilka personer/brukare som kan vara aktuell för självskattning men den erfarenhet de fått av pilotprojektet har gjort att några ändrat åsikt. Det vill säga att det kan vara lämpligt för fler än vad de tänkte till en början. En handläggare uttryckte ”man skulle kanske bli överraskad, dom som man tror respektive dom man inte tror skulle svara”.

Ett annat förslag är att göra skattningsfrågorna mer tillgängliga för fler personer/brukare genom att läsa in tal och ha text på flera språk än svenska det vill säga på olika hemspråk.

Reflektioner

Syftet med utvecklingsarbetet av DUR FH: s självskattningsdel var att skapa förutsättningar för att personer med intellektuell-, kognitiv- och kommunikativ funktionsnedsättning såväl barn, unga samt vuxna ska göras delaktiga i utredning och uppföljning. Resultatet i pilotprojektet visar att handläggarna uppfattar att användandet av digital skattning av DUR FH ökar personens delaktighet. Genom att få frågor upplästa, förtydligade med bild och ljud på datorn eller en läsplatta blev det möjligt för personen att uttrycka sin åsikt om hur det fungerar inom vardagliga livsområden oberoende av någon annan. Att använda teknik i form av läsplatta, dator eller smartphone kan bidra till en ökad delaktighet. Handläggarna åsikt var även att svaren de fick ut efter det att personen svarat på de digitala skattningsfrågorna utgjorde ett bra samtalsstöd i mötet med personen. Det underlättade deras arbete. Framförallt uppfattades det som betydelsefullt i mötet med de personer som i annat fall har svårt att beskriva sin situation.

Pilotprojektet visade sig ge viktig information om ifall uppdragets syfte kunde uppnås, det vill säga ökade personens delaktighet i och med att de genomförde en digital självskattning? Handläggarna uppfattade det så. Pilotprojektet gav även information om ifall handläggarna hade någon nytta av att personen genomförde självskattningen inför utredningen och om det var genomförbart i verksamheten. Handläggarna som hade personer som kunnat genomföra digital självskattning var positiva, de såg nyttan med att personens åsikt kom fram. De framförde vikten av att ett genomförande i större skala måste vara förankrat samt att det måste få ta tid.

Vår erfarenhet under projektiden är att inte alla verksamheter genomför självskattning i DUR FH idag. Det innebär att införande av digital självskattning inte är självklart på grund av att det är en ny rutin som initialt kommer att ta mer tid i anspråk. En ny arbetsmetod som kommer att kräva

förankring i organisationen och tydliga direktiv från ansvarig chef. Dessutom behövs för varje verksamhet en genomgång av rutiner för implementering av digitala självskattning med DUR FH. Utgångspunkten för införandet bör vara att personens egen erfarenhet och kunskap om sina behov och önskemål sätts i fokus i all LSS-handläggning.

Vi är medvetna om att antal deltagande personer och verksamheter i pilotprojektet är begränsat och att resultatet måste tolkas därefter. En utvärdering av nyttan av att använda digitala självskattningsfrågor för personer/brukare, handläggare och verksamhet bör utvärderas ytterligare och då i större skala. Då bör även möjligheten att använda resultat från statistikdelen i Pict-O-Stat på individ likväl som på gruppnivå utvärderas. Framförallt är det även viktigt att ta reda på om personer med intellektuell-, kognitiv- och kommunikativ funktionsnedsättning såväl barn, unga samt vuxna själva upplever en ökad delaktighet med hjälp av digital självskattning.

Referenser

- Arvidsson, P., Granlund, M., Thyberg, I., & Thyberg, M. (2014). Important aspects of participation and participation restrictions in people with a mild intellectual disability. *Disabil Rehab*, 36(15), 1264-1272.
- Brunt, D. & Hansson, L. (2005). *Att leva med psykisk funktionsnedsättning*. Lund: studentlitteratur.
- Buchholz, M., Mattson Müller, I., & Ferm, U. (2013). Text messaging with pictures and speech synthesis for adolescents and adults with cognitive and communicative disabilities – professionals' views about user satisfaction and participation. *Technology and Disability*, 25, 87-98.
- Chan, J., Lambdin, L., Graham, K., Fragale, C., & Davis, T. (2013). A Picture-Based Activity Schedule Intervention to Teach Adults with Mild Intellectual Disability to Use an iPad During a Leisure Activity. *Journal of Behavioral Education*, 23(2), 247-257.
- Forsberg, E. & Starrin, B. (1997). *Frigörande makt - empowerment som modell i skola, omsorg och arbetsliv*. Stockholm: Gothia AB.
- Gillespie, A., Best, C., & O'Neill, B. (2012). Cognitive Function and Assistive Technology for Cognition: A Systematic Review. *Journal of the International Neuropsychological Society*, 18, 1-19.
- Gustavsson, A. (2004). *Delaktighetens språk*. Lund: Studentlitteratur.
- Lidström, H., & Hemmingsson, H. (2014). Benefits in use of ICT in school activities by students with motor, speech, visual and hearing impairment: A literature review. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 21(4), 251-266.
- Näsman, E. (2012). Forskningscirkeln: Att stärka barns och ungdomars brukarmedverkan i den sociala barnavården Uppsala: Sociologiska institutionen.
- Scherer, M., Craddock, G., & Mackeogh, T. (2011). The relationship of personal factors and subjective well-being to the use of assistive technology devices. *Disabil Rehab*, 33(10), 811-817.
- Shier, H. (2001). Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations. A New Model for Enhancing Children's Participation in Decision-making, in line with Article 12.1 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *Children & Society* Volume 15 (2001) pp. 107-117.
- Socialstyrelsen. (2003). *ICF- Klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa. Svensk version av International Classification of Functioning, Disability and Health*. Vällingby: Erlanders Gotab.
- Socialstyrelsen. (2009). FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Retrieved 20141129, 2014
- United Nation. (2006). Convention on the Rights of Persons with Disabilities and from <http://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-e.pdf>

United Nations General Assembly. (1989). Convention on the RIGHTS of
the CHILD. Retrieved 050610, from
<http://www.unicef.org/crc/crc.htm>
SFS (1993:387) LSS, Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade.
Stockholm: Nordstedts Juridik AB.

www.ne.se

Bilagor

1. Manual till handläggare vad gäller Pict-O-Stat
2. Informationsbrev Nivå 1
3. Informationsbrev Nivå 2
4. DUR FH frågor som presenteras digitalt
5. Enkät för utvärdering
6. Diskussionsfrågor

